

OGARNAĆ (325) *vb pf*

o jasne. ◇ *W inf* -a- (83), -ã- (4); -a- : -ã- *BibRadz* (2:1), *Mącz* (7:3). ◇ *W pozostałych formach* -a- (145), -ã- (6); -ã- (1) *BudNT*; -a- : -ã- *KrowObr* (1:2), *BibRadz* (17:1), *BielKron* (18:2).

inf ogarnąć (105). ◇ *fut 1 sg* ogarnę (1). ◇ *2 sg* ogarniesz (3). ◇ *3 sg* ogarnie (41). ◇ *2 pl* ogarniecie (1). ◇ *3 pl* ogarną (11). ◇ *praet 1 sg f* ogarnęłam (1). ◇ *2 sg f* -ś ogarnęła (1). ◇ *3 sg m* ogarnął (28). ◇ *f* ogarnęła (32). ◇ *n* ogarnęło (13). ◇ *pl 1 m pers* -smy ogarnęli (1). ◇ *2 pl m pers* -ście ogarnęli (2). ◇ *3 pl m pers* ogarnęli (20). ◇ *m an* ogarnęli (3) [*w tym cum N pl: psi* (2), *cielcow wiele* (1)]. ◇ *subst* ogarnęły (26). ◇ *plusq 3 sg m* był ogarnął (4). ◇ *n* było ogarnęło (1). ◇ *3 pl subst* ogarnęły były (1). ◇ *imp 2 sg* ogarni (4), ogarnij (1) *CzahTr*. ◇ *3 sg* niech, niechaj ogarnie (4). ◇ *2 pl* ogarniecie (1). ◇ *con 3 sg m* by ogarnął (4). ◇ *f* by ogarnęła (1). ◇ *n* by ogarnęło (1). ◇ *2 pl subst* byście ogarnęły (1). ◇ *3 pl m pers* by ogarnęli (2). ◇ *subst* ogarnęłyby (1). ◇ *impers praet* ogarni(o)no (3). ◇ *part praet act* ogarnąwszy (7).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Otoczyć, okrążyć; spowić; circumdare Miech, Vulg, PolAnt, Calag; circumplectere Bart Bydg, Cn; concludere Miech, Calag; comprehendere Calag, Vulg; complecti Calag, Cn; obire Cn* [*w tym: kogo* (71), *co* (19) – *Przen* (13)] (104) : Tam sie niebo otworzyło/ a światłość tako wielką Iezu Krysta ogarnęła *OpecŻyw* 36v; *BartBydg* 213b [2 r.]; *RejAp* 94v [2 r.], 95 [2 r.], 172; *Calag* 56a, 518a; Piotr mię zlecił: światłość iakaś powiada y ogień z wst jego wychodził/ y ogarnął mię y naprawił. *SkarŻyw* 99; Mojżesz y Aaron wcieli/ do przjbytku Pańskie⁸⁰: wktorj ikoro weszli/ obłok ie ogarnął: y obronił P. B. ług fwoich *SkarŻyw* 492, 81, 160.

ogarnąć czym (1): który ia [anioł św. Agnieszke] taką światłością ogarnął/ iż patrzeć na nią nikt/ okrom ftrachu/ y zdumienia [...] nie mógł. *SkarŻyw* 69.

Fraza: »ogień ogarnął [co]« = *coś się zapaliło, pożar opanował* (1): Taki więc przez dachówkę wpadły piorun flepy/ Wszyfkie gmachy pobiega y pokryte fklepy: Potym nowym wypada fzlakiem niewidomy/ A ogień iuz ogarnął/ y fśiedckie domy. *KochJez* A3v.

Przen (25) : Słyszales nie dawno/ iż gdy on Anyoł przepási na fwiath sie poiawił/ iż go ogarnął dym fałszow á wymyłow iego [świata] á o tych záfię wiernych á prawdziwych wyznawáčoch tu Apoštoł powieda/ iż ie iafny obłok ogarnął. To iest/ ogarnęła á oświeciła ie ona fczyra á wierna prawda Pańka *RejAp* 95, 95 [2 r.], 103v; *RejPos* 134; w rychle państwo wafze Swiatłość ogarnie, iakoz ciemność nafze [!] Oświecił promień niebiekiew światłości, Gdy zniłczył wiarą w Polfcze błędow złości. *KlonKr* B4v; Bym twe ozdoby widział niefkończone/ Bez cielesney załłony/ Iak duze wvielbione/ Ktore/ twey łafki promień niezgálzony Ogarnąwszy wnioł przed Anyelkie trony. *GrabowSet* Q; *LatHar* 105, 554, 687; *WujNT Ioann* 1/5, 12/35; y żywot był światłością ludzką/ ktora świeciła w ciemności/ á ciemności iey nie ogarnęły. *SkarKaz* 486b.

ogarnąć czym (3): nieflufa na bołką mądrofcz [...] czyemnofczy grubofczyą aby ya [Marię] był dopułczył ogarnącz *PatKaz I* 11; *PatKaz II* 30v; á ia profze oto/ Czego fye kolwiek dotknę/ niechay będzie złoto [...]. Przyzwolił Bóg [...] Vmywa fye/ á złoto przez ręce fye leie/ Ledwé ogarnąć może fercem fwé nádzieie. *KochDz* 107.

W charakterystycznych połączeniach: *ogarną ciemności* (8), *dym fałszow, krolestwo święte (pańskie)* (4), *niebo, prawda pańska, Syn Boży; ogarnąć nadzieje, państwo; ogarnąć bostwem, grubością, sercem.*

Frazy: »ogarną ciemności« = *ktoś umrze lub znajdzie się w piekle (1)*: Strzeż tylko niechay piekło nie żrze dułze moiey/ [...] Niż ogarną ciemności/ niż ná wieczne męki Poydę: zmiłuy się Pánie/ á poday fwey ręki. *GrabowSet* A4v.

»ciemności ogarnęły« = *coś jest fałszywie, błędnie interpretowane (1)*: gdy tedy połłowie od kłiążąt profili Krolá/ [...] áby piłmo fwięte ktore ciemności ogarnęły/ było wypolerowano/ [...] Sędziowie álbo iednacze powiedzieli/ yż [...] *BielKron* 218v.

Zwrot: »oczyma ogarnąć« = *dojrzyć, sięgnąć wzrokiem (3)*: Cernere oculis. Ofiegnąć á ogarnąć oczymá/ dobrze doyżrzeć. *Mącz* 48c, 158b [2 r.].

»ogarnąć sądem« = *osądzić (1)*: ogární mdłość iego/ bącznym ładem twoim. *StryjWjaz* A2v.

»zewsząd ogarnąć« (2): Iuż iákobyś był wftawicznie w niebie/ bo cie iuż zewfząd ogárnęło. *RejPos* 145, 84v.

a. *Opasać, okolić; tangere HistAl (7)*: Przebywanie náłze ieft wyłep/ ktori ogárnęła rzeká *HistAl* H2v; *BudBib* 1.*Mach* 9/45.

Zwrot: »ogarnąć zewsząd, ze wszytkich stron« [*szyk zmienny*] (1:1): Tę ziemię bożą woda ogárnęła ze wżytkich łtron *WróbŻołt* hh7v; *SkarŻyw* 115.

Przen (3): Ogárnęło mnie od prawice łzczefcie łwiata tego, z lewice niełzczefcie, przed łobą marna chwała, za łobą łubowanie w przyłżlych grzechach *WróbŻołt* K7.

Zwrot: »zewsząd, ze wszech stron ogarnąć« (1:1): zewfłech łtron mię ogárnęły wężły łmiertelne *RejPs* 170v; *RejPos* 144.

b. *Objąć rękami, przytulić; przen: obdarzyć kogoś serdecznością, miłością (1)*: Przyimićie (*marg*) Oblápćie, ogárníćie [...] (–) nas. *WujNT* 2.*Cor* 7/2.

c. *Otoczyć we wrogich zamiarach, czyhać na kogoś; circumvenire Mącz, Cn; opprimere PolAnt; obsidere Cn (55)*: *WróbŻołt* 31/7; wzbudzę przeciw wam narod/ [...] kthory was ogárníe od wełcia Hemáth/ áż do łtrumieniá pułtyniey. *BibRadz Am* 6/14.

Zwrot: »zewsząd ogarnąć« (1): Okrutni pśi łrodze myę zewfłąd ogárnęli *LubPs* F2.

W przen (3): Ogárnęli mie cielczow wiele bykowie łłufci obljedli mie. *TarDuch* A3, A3; *LubPs* F2.

Przen (5): *TarDuch* A4v; Otoć nas ogárnęli ná łćiefłkách náłzych/ vpáthruią oczymá łwymi gdzieby ná ziemi łidłá [!] rozłtháwić. *BibRadz Ps* 16/11; Pothym oćiec vmárł był/ á opułzczoną byłá iego páni łiołtrá/ to ieft dułzá/ á przethož kłiążę/ to iefłh/ dyabeł ogárnęł iá *HistRzym* 40; *ArtKanc* Q15.

a) *O Bogu: podporządkować sobie (1)*:

Szereg: »opanować a ogarnąć« (1): iáko wiekuiłte Bołtwo/ Ociec/ Syn/ y Duch s. opánowáło á ogárnęło dziwną możnołcią łwá/ wżytky mocy niebiełkie/ y zyemłkie/ y piekielne *RejPos* 344.

α. *O działaniach zbrojnych: zaatakować ze wszytkich stron, osaczyć, napaść znienacka; oblec; pobić w walce, zwyciężyć; invadere HistAl (45)*: Tatarzy [...] na łwitaniu krola z iego woýłkiem ogárnęli *MiechGlab* 15, 16; *HistAl* B7v; [*Dawid*] rzekł łługom łwoim/ włtańcie á vciekaymy by nas Abłálon nie ogárnęł/ á miáłtá mieczem woiował. *BielKron* 72; Obaczył Páweł Tomory Hetman że ogárnąć woýłko krolewłkie Cefarz chćiał y w thýł mu záiechác *BielKron* 307v, 312v, 420; *Circumvenire per insidias*, Chytrze á táyemnie opáść/ ogárnąć/ obtoczyć. *Mącz* 482c; Mácedony ktorym więcey dułfał

ná obu rogach poftáwił/ áby Rzymiány íprácowáne ogárnęli *BielSpr* 40v, 27; *BudBib* 1.*Mach* 5/34; Y w on čás gdy iák Káwki po zálianey roli/ Ogárnęli Miedzyboż chcąc was mieć w niewoli *PaprPan* V2v; *StryjKron* 416, 742; *BielSen* 13.

W porównaniu (1): Wífytek narod pogánki thák fye ná mye ícyągnął/ [...] Iáko plafr myodu pczoły/ ták mye ogárnęli *LubPs* aa3v.

Fraza: »nieprzyjaciel(e) ogarnie(-ą) (a. by mógł ogarnąć)« [szyk zmienny] (4): *OpecŻyw* 72; woyská mieć blińko od liebie trzy álbo cztery/ iedno po drugim więtżze/ iefliby iedno nieprzyjaciel ogárnął/ ábo ná drogách żywności odiał/ áby ie wnet drugie rátowało *BielKron* 311, 307v; także też gdy [nieprzyjaciel] ogárnie pobocznicze/ zwłáfczázá gdzie máło pošilecznych wffow/ przerázi woysko prędko *BielSpr* 20v.

Zwroty: »nieprzyjaciela (a. nieprzyjacielskie wojsko) ogarnąć« [szyk zmienny] (5): wżákże gdzie doftátek ludźi ktemu ípráwnych/ może z obu ftron nieprzyjaciela ogárnąć á wegnąć go w poysrzodek iáko w máthnię *BielSpr* 20v; obá rogi nieprzyjacielskie przełomią/ przełomiwży máią nieprzyjaciela ogárnąć z obu ftron áż do czalu *BielSpr* 33v, 21, 23v, 31v.

»ogarnąć walem« (1): bo przydą dni na cię [*Jeruzalem*]/ ijże cie ogarną nieprzyjaciele twoij walem/ a nieoftawią w tobie kamién na kamieniu *OpecŻyw* 72.

»wkoło, ze wszech stron ogarnąć« [szyk zmienny] (10:1): zewfzech ftron Niemce ogárniono *BielKron* 312v; Thurcy obaczyli iż ie w koło ogárniono/ wielkim pędem cíńnęli fie do miáfthá *BielKron* 314v, 311, 319v, 409v, 411v; Temi znáki [*stroże Aleksandra*] przywabili Tátary y przywiedli ná hak ná te mieyfcá gdzie ie w koło ogárniono *BielSpr* 42, 23v, 31v, 42; *BielSjem* 32.

Szeregi: »obtoczyć a ogarnąć« (1): tedy fie ípołecznie wífyfcy zebrawffy/ obtoczą á ogárną nas [*et patiter conglobati circumdabunt nos*]/ y wygládzą imię náffe z źiemie *Leop Ios* 7/9.

»ogarnąć, (i) pobić (a. zabić, a. zbić)« (5): przyciągło łotroftwá ná XXX. tyfiąc/ ktore Rzymiáne ogárnęli y pobili *BielKron* 106v; A gdy fie Fábíufowie wyrwáli ná łupieftwo wołow/ ogárnęli ie y zbili do iednego *BielKron* 120v, 58, 112v; *BielSpr* 42.

»ogarnąć i poimać« (1): Báláách krol Pártorum/ to ieft Tátárki/ ogarnął go y poimał z iego pány *BielKron* 178v.

»ogarnąć i porazić« (1): Mołkwá [...] przepráwili fie ná gorze rzeki nád nadzieię náfzych/ ogárnęli ie y porázili ná głowę Litwę *BielKron* 428v.

Przen (3) :

Fraza: »nieprzyjaciele ogarnęli« (3): *WróbŻółt* 16/9, K7; Strzeż mię iáko źrzenice w oku [...] Przed złośniki kthorzy mię borzą/ y przed nieprzyjacioły kthorzy mię ogárnęli [*inimicorum meorum qui propter animam circumdederunt me*] chcąc wziąć zdrowie moię. *BibRadz Ps* 16/9.

2. *Zawrzeć w sobie, pomieścić; capere* *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Cn* [w tym: kogo, co (48)] (51) : rozdzielieś iedno od drugiego. Abowiem oná fiódma część gdzie fię były wody zebrały nie mogła ich ogárnąć. *BibRadz* 4.*Esdr* 6/50; *Mącz* 34c; *RejPos* 139v; Kościół cię [*tj. Boga*] nie ogárnie/ wżędy pełno ciebie/ Y w odchlániách/ y w morzu/ ná źiemie/ ná niebie *KochPieś* 71; *ArtKanc* P14.

ogarnąć kogo w czym [= co czyje] (1): Pánie Boże wżechmogący/ nie máłz tobie równia ná niebie áni ná zyemi/ áni cię niebiołá y zyemiá w ípráwach mogą ogárnąć *BielKron* 77v.

Frazy: »niebo (*a. nieb(ios)a*) (*i* ziemia, *a. i* szerokości niebieskie, *a. i* niebiosa niebios, *a. i* nieba), nieba niebow nie może (*a. nie* mogą) ogarnąć (*a. nie* ogamą)« = *caeli et caeli caelorum non capiunt PolAnt* (11:1); *OpecŻyw* 90v; yfz ona myala boga wływocze nołzycz [...] ktorego nyebo ogarnacz nyemofze *PatKaz II* [54²], 26v; *BielKron* 77v; A iakizem ia tho tobie dom zbudował moy miły Pánie/ gdyż niebo y zyemiá nie może ogárnać wielmożności twoiey. *RejPos* 293v, 293v; Iefliż go niebo y łzerokości niebiefkie ogárnać niemoga/ á cózem ia zač ieft iżbych mu dom zbudować miał? *BudBib* 2.Par 2/6, 2.Par 6/18; *CzechEp* 194; Iefli niebo/ y niebiofá niebios ogárnać cię nie mogą: dáleko mnief dom ten. *LatHar* 246; Obráł tedy Pan Bog mieśce iedno/ áby ná nim dla ludzi miełzkał [...]. Nie iżby fię w nim závárl ábo ogárnał/ bo y niebá niebow ogárnać go nie mogą *SkarKaz* 39b; Wiemy Pánie Boże náłz/ iż małz wielkie páłace/ á niebo cię y niebá włytykie nie ogárna. *SkarKaz* 454b.

»wszy(s)tek świat nie mogł(by) (*a. nie* może) ogarnąć« = *czegoś jest bardzo dużo; nec mundus capere potest Vulg* (5): Iż by fye myáło włyfłtko popifáć/ włyfłtek by śwýát tákowych kfyąg ogárnać nyemogł *KromRozm II* d3, d2; Syn miły y rowny, wieczny Boże, tobie/ ktorego włyfłtek Swiát ogárnać nie może/ ma w ciálfney łtáiefnce fwe Krolewłkie łóże. *ArtKanc* B20; *WujNT Ioann* 21/25, s. 391.

Zwrot: »w sobie ogarnąć« (1): *Capax templum, Niemały koścyoł/ który wiele ludzi może w łobie ogarnąć* [!] *Mqcz* 35b.

Szereg: »objąć, (*i*) ogarnąć« (2): A Ian mowi; iżby nie mogł włyzytek swiát objąć y ogárnać tych kśiąg/ ktoreby fię o tym pifáć miály. *WujNT* 391, 372.

Przen (3): *OpecŻyw* 90v; Bo nád włyfłtyki nyebyofá twe/ miłofyerdzye wyełkye/ A ogárnać go nye może tu łtworzenye wśfelkye *LubPs* Y6.

Fraza: »niebo ogarnąć nie może« (1): Włzędzy ieft zacné swięte imię twoie/ A flawy niebo ogárnać niemoże Twéy/ wieczny Boże. *KochPs* 11.

a. O macierzyństwie Matki Boskiej (23) : yłch nykt boga ogarnacz y wzyuoczye nołzycz nyemoze yedno uybrana nayczyfłhłcha panna *PatKaz II* 30v; gotouany zwyecznołzyczy twoy wnątrznofłzyczy ogarnacz bołtwo *PatKaz II* 35v; aboczyem bog nye ogarnyony nyeuydomy any dotykany łtąpycz myal wzyuoth yey a panną gy ogarnála *PatKaz II* 43v; obráł łobyf fyn bozy dzyeuyczą czyfłtą maryą matką Ś fwey vyecznołzyczy aby ona yego bołka mocz y bołtwo ogarnála *PatKaz II* 45v, 26v [2 r.], 36v, 47; *PatKaz III* 101v, 116.

W połączeniach szeregowych (2): *OpecŻyw* 181v; ale panna maria ogarnála. y zyotem y nołzyla dzyeuyącz myefyączy y porodzyła boga y czlouyeka *PatKaz II* 70.

W charakterystycznych połączeniach: niewiasta ogarnęła, *Panna (Maryja)* (7); ogarnąć bostwo (*Boga, boską moc*) (7), *krola nieba i ziemie, męża* (2), *nieogarnionego, Syna Bożego* (2), *wszechmocność [Boga]; ogarnąć czystością*.

Zwrot: »ogarnąć żywotem, w żywocie, wnątrznofłzyczami, w żywot« [szyk zmienny] (6:3:2:1): *OpecŻyw* 9; nyemogł bycz czlouyek łzwąthłzy y bogu myłłchy yako ta myla panna ktora myala bołtwo ogarnacz wnątrznofłzyczamy fwymy *PatKaz II* 26; panna dotknała fyą bołthwa y ogarnála yego wśzechmocnołzycz zyotem *PatKaz II* 41v, 30v, 47v, 70, 73; Zdrowá bądź Pánno/ ktoraś nieogárnionego wżywoćie fwym ogárnęła *SkarŻyw* 119; *CzechEp* 184, 194, 309, 310.

b. Składać się z czegoś (1) : Abowiem áczkolwiek fye zda/ iże wielki Swiát/ mnogość rzeczy rozmaitych w łobie ma/ ktorych by ponamnieyżéy części człowieczé ciało ogarnąć niemogło: á wżákże mądry ná to prá/ y w rzeczy fye okázuie/ iż człowiek ten máły swiát/ w łobie ták rozmáitosc rzeczy ma iáko y wielki *SienLek* Ttt3v.

3. Przykryć, zakryć, pokryć; circumdare PolAnt [w tym: kogo, co (11)] (16) :

ogarnąć czym (3): Dobrze też y to ná párzenie/ gdy rdzáwe żelázo rospálifz/ a octhem ie poleiefz/ onę páre w się puścifz/ ogárnáwfy podołkiem. *SienLek* 116v, 108v, 116v.

Przen (6) : Oto od wíchodu fłóncá przydzie wam Bog/ á z gory Phárán swięty iego/ á ogárnie niebo chwałá iego/ á fławy iego będzie pełná zyemiá *RejPos* 3.

Zwrot: »ogarnąć skrzydły (a. skrzydłami)« = *zaopiekować się, wziąć w obronę* (3): Puść ná Bogá fpráwy twoie/ A on cię w opieki fwoie. Weźmie y ogárnie fwemi/ Skrzydłámi [!] gorletnymi [!]. *CzahTr* [D2], A2v, G3.

Szeregi: »ogarnąć i pokryć« (1): niechay ogárnie y pokrye niedořtátki moie/ niewyřłowione miłóřierdzie twoie. *LatHar* 220.

»ogarnąć i przylec« (1): Iż go tak cięřłkie y wielkie grzechy nářze ogárnęły/ y przyległy/ iż theřz iákoby rospátzał wifzác ná krzyżu *KrowObr* 49v.

a. O ubiorze (3) : To widząc Epiphániufz/ vyrzał teřz zaráz/ ifz fžátá biála zniebá zřtápiłá ná Lucyaná y ogárnęła ciało iego *SkarŻyw* 452.

ogarnąć czym (1): A zewłokřzy iy [Jezusa] ogárnęli iy płářczem fžárłátowym. *BudNT Matth* 27/28.

Przen (1) : Záfz nie řwina plugáwość kářdego ogárnie/ Chociay zwirzchu chędogo ále we wnątrž márnie. *RejWiz* 28.

b. O wodzie: zalać, zatopić (4) : *LubPs* Y2v; Wrzuciłeř mię w głębokořci w fámy pořrodek morzá/ y ogárnęły mię rzeki/ potopy/ y wřzytki nawáłnořci twoie przeřły nádemná. *BibRadz Ion* 2/4, *Ion* 2/6.

Przen (1) :

Zwrot: »zewřąd ogarnąć« (1): řem práwye vřtawał/ Gdym řrogoř gnyewu twego nád řobá vřnawał. Práwye iák obřitoř wod ták myę opłynęły/ Zárářem ná cáły dzyeń zewřład ogárnęły *LubPs* T4.

4. Stać się czymś przeżyciem, zdarzyć się komuś, przyjść na kogoś; circumdare Vulg, PolAnt; venire PolAnt, Mącz; invadere Vulg; apprehendere PolAnt; capere, complecti, incedere, oboriri, occupare Mącz [w tym: kogo (67), co czyje [= kogo] (4)] (74) :

a. O przeżyciach, stanach i sytuacjach odczuwanych wewnątrznie: opanować, przeniknąć (49) : *TarDuch* D; *WróbŻořt* 31/7; *RejPs* 79v, 179; W řercu mym dziwná řie trwogá zátržáñęłá/ Boyazń řrogyey řmyerći ták myę ogárnęłá/ Stráç z okrutnym drženýem nádemná moc máyá *LubPs* N6v, D4v, Rv, aav, gg5; *KrowObr* 238 [2 r.]; *Leop Iob* 18/20, *Ps* 17/5; pierwey niř iá ogárnęłá boleřć porodžilá meřzczyřnę. *BibRadz Is* 66/7, *Iudic* 6/34, *Ps* 17/5, 6, 114/3, *Luc* 5/9; Záłořć y řtráç ogárnáł wřzytki Troiany s řmierći Hektorowej *BielKron* 58, 120; Me somnus complexus est, Sen mię ogárnáł. *Mącz* 62b; Mors continuo ipsam occupat [...] řmierć yá hnet ogárnęłá. *Mącz* 258c, 34d, 266b, 269b, 481a; *SienLek* 92; Iuř cie łákomřtwo ogárnie/ bo wřzytko będzieřz myřlił áby dořypował. *RejPos* 138v; Tedy y ciebie fámego/ y ony wřzytki powinowáte twoie ogárnie tákie weřele y táka

pociechą *RejPos* 297, 150v [3 r.], 174, 222; *BudBib* 4.*Esdr* 16/39, 40; *CzechRozm* 165v; Strách ludzi ogárníe/ Pátrząc/ iáko márníe Giną niepobożní *KochPs* 91, 59, 196; *GrabowSet* A4v, E4v; *LatHar* 297; Abowiem go było zdumíenie ogárnęło/ y włytkie co przy nim byli/ z onego połowu ryb *WujNT Luc* 5/9.

W charakterystycznych połączeniach: ogarnie(-q) boleść(-i) (piekielna(-e), śmierci, grobu) (11), Duch Boży (Pański) (4), lenistwo, łakomstwo, męki, myśli, pociecha, przejmý, przypadłość, sen, smutek (smutki) (4), (prze)strach (11), śmierć, ucisk, wesele (2), wstyd, zdumíenie, żałość (2); ogarnąć co czelniejsze, dzieweczki, krole, książęta, młodzieńce, nieprzyjaciele, żywot.

*Zwrot: »zewsząd ogarnąć« (1): A ták zewłład ogárnął mię przełtrách *RejPs* 81v.*

W przeni (3) : PatKaz II 63; Incessit moestia animos, Ogárnął łmutek vmysły *Mącz* 44b; Ráčż też włpomnieć/ o Pánie Iezu/ y ná on łmutek/ ktory dułżę twoię náśwíętlżą (z woley twey) ogárnął *LatHar* 289.

b. O oddziaływaniu zewnętrznym: zostać zesłanym, przypaść komuś (25) : ktory głód ma ogarnąż włytek Eipt *HistJóz* B2v, D4; *TarDuch* A7; *WróbŻółt* 31/10; *RejPs* 139v; mnie potępienie wieczné ogarnąć muśi/ którę téłż znám iżem zasłużył *MurzHist* F3v; Dobroć błogoláwyeńłtw Bołkich ták cye ogárnęłá *LubPs* M2v; *RejWiz* 192v; Ogárnęły mię niezliczone niełzczęłcia *BibRadz Ps* 39/13, 2.*Esdr* 9/32, *Ps* 118/143, 4.*Esdr* 15/27; *BielKron* 81v; Błogoláwíeni miłolíemi/ ábowyem też ie ogárníe miłolíerdzye. *RejPos* 263v; *RejZwierc* 140, 190; *BudBib* 2.*Esdr* 9/32; *NiemObr* 174; Lekkość y fromotá/ niech ogárníe one/ Ktorzy mi źle życzą *GrabowSet* T4; *LatHar* 161 [2 r.]; *KołakSzczęłł* B4; *CzahrTr* C.

W charakterystycznych połączeniach: ogarnie dobre mienie, dobroć błogoláwíeńłstw, głód, jad gniewu, lekkość, miłolíerdzie (6), nauka, nędza, nieszczęłcie, plagi, pocziwość, potępienie, przygoda, sromota, śmierć, (u) trapienie (3), ucisk, udręczenie, złołci; ogarnąć dufajúcego w Bodze, miłolíeniki [Babilonu], ufajúcego w Panu, wśytkę ziemię.

Szeregi: »przypaść a ogarnąć« (1): tedy włytki ty przekłętwá przypádną ná cie á ogárną cie [venient super te omnes maledictiones istae et apprehendent te]. *BibRadz Deut* 28/15.

»przyść i ogarnąć« (1): y przyidą ná cie Błogoláwíeńłtwá [!] włytkie te/ y ogárną cie *KołakSzczęłł* B3.

5. Zesłać na kogoś, obdarzyć czymś [kogo czym] (6) : Bo to íełł ten pan ktori ogárnął mié táką mocnołcią á łpráwíł ták íłż żywot moy iuż nigdy niemoże być porułłon. *RejPs* 25v; Iedno ty ogárníe mié prawdą łpráwíedliwołci twoiey *RejPs* 64v; ogárnąć nas rácz miłolíerdziem przyrodzonem twoiem *RejPs* 118v, 136v; *RejPos* 284v; Ogárníe łtráchem pogány *KochPs* 14.

6. Pojąć, zrozumieć, wyobrazić sobie; percipere PolAnt, Mącz; comprehendere PolAnt, Cn; apprehendere BartBydg; aestimare, dignoscere PolAnt [w tym: kogo, co (53)] (60) : *BartBydg* 211; iakoż maćie zrozumieć Bogá ktory to włytko łpráwíł/ á iáko poznaćie myłi íego/ y ogárníećie ráde íego? *BibRadz Judith* 8/10, 4.*Esdr* 4/2; A kto może tego ích Bogá odmíennego (kthory czáłem íełłth czáłem nie íełł) ogárnąć? *GrzegRóżn* H3v; *RejAp* AA6; tedy nam íełł potrzebá wíedzieć/ co íełł Duch łwíęty/ á iákie łą dobroći íego/ y łpráwy íego. Czego níłkąd ínąd ogárnąć nie możemy/ íedno z íegoż łámego Bołkiego nádczníenía/ á s łwíádełłtwá píłmá łwíętego *RejPos* 140v; *WujNT* 765.

ogarnąć czym (24): ieflibyś łam nie mógł obaczyć á ogárnać wiără tego Mefyafzá łwego á zbawiciela łwego/ pytay łie oney cnotliwey tłufzczey *RejPos* 68v, 130v. *Cf Zwrot*.

W połączeniach szeregowych (3): *SarnUzn* B5; O których [rozkoszach]/ iáko piłmá powiedáią/ áni ięzyk wymowić/ áni oko oględác/ áni rozum żądny ogárnać może. *RejPos* 135v; *LatHar* 681.

W charakterystycznych połączeniach: *ogarnąć Boga* (2), *boskie (niebieskie) rzeczy* (2), *bostwo* (2), *bytność, dobro cnoty, dostatek, drogę [Bogu]*, *krotkie ludzkie lata, majestat, Mesyjasza, mocarza, oblicze poczciwości, piękność, radę [Boga]*, *radości* (2), *rod Chrystusa, rozkoszy niebieskie, serce [Boga]*, *sprawy [Boga]* (3), *szczęście, umysł [Boga]*, *wesele, wielmożność [Boga]*, *wszechmocność boską; ogarnąć cnotą, wiarą*.

Fraza: »rozum, myśl, rozsądek ogarnąć nie może (a. nie ogarnie itp.)« [szyk zmienny] (25:2:1): takowe radoſey/ wełfela/ y rołkofzi/ niemoże łuczki rozum ogarnąć iakie pan Bog zgotował wierzącym wżywocie wiecznym. *SeklKat* R4, R4; *LubPs* E2v, X; *RejWiz* 52v, 115; *SarnUzn* B5; *RejAp* 47v; *GórnDworz* Mm5; Ale iż czego rozum ogárnać nie może/ oczy oględác nie mogą/ thego nielza iedno wiără podeprzeć mułimy *RejPos* 148v, 5, 135v, 138, 151 [2 r.], 158 (10); *KuczbKat* 1 marg; *CzechRozm* 185; *KarnNap* D3; *Oczko* 1v; *Myśl* [!] nie ogárnie/ ięzyk nie wymowi tego *KochPs* 59; *CzechEp* 192; *LatHar* 595, 681; Przetoż te obrázy Troyce S. nie łac kłztałty y figury łamego Bogá żywego/ ktorego żaden rozum ogárnać/ nierzkąc málarz wyrázić nie może *WujNT* 471.

Zwrot: »rozumem, myślą, umysłem, dowcipnością ogarnąć« [w tym: ze zdaniem dopełnieniowym (2): iż, zaimek pytajny] = *aestimare PolAnt*; *percipere sensibus Mącz* (18:2:1:1): *PatKaz II* [54²]; *MurzNT* 103v; *KromRozm III* C; *RejWiz* 186, Cc3; *BibRadz Eccli* 16/19; *KwiatKsiąż* B2; *Non cadit sub oculos, nec sub sensum*, Nie może tego oczima oględác/ myłłá ogarnąć. *Mącz* 28d, 37a; *Wodę łyzką mierzą ktorzy włzechmocność Boską rozumem ogárnać chcą* *RejAp* Ff3; *RejPos* 67v, 141v, 320v; thedy záprawdę to ieft ták wielkie dobrodźieyftwo/ iż też y nawdźięcznieyfy człowiek/ nierzkąc áby ie oddác/ ále thez nigdyby vmyłłem łwoim dzięki dołtátecznie ogárnać niemołł. *KuczbKat* 40; *RejZwierc* 80; *CzechEp* 232, 338; *KochFr* 131; To też tu káždy człowiek y naliżfy rozumem łwym może ogárnać/ co pijałftwo vmie *WerGośc* 254; *LatHar* 381; *Ziemkieć rzeczy mowię/ á nie rozumiełz ich/ á niebieskie rozumem ogárnać chcełz?* *SkarKaz* 277a; *CzahTr* K3.

Szeregi: »domyłlic się abo ogarnąć« (1): y kto kiedy może łie domyłlic ábo iákim rozumem ogárnać thy dziwne á niedomyłłne łpráwy iego. *RejPos* 320v.

»dosiąć a ogarnąć« (2): Czego oczymá łwemi iż/ iáko on powieda/ oględác nie możemy/ iedno wiără práwą tego dołiádz á to ogárnać możemy. *RejPos* 130v, 151.

»pojąć i (ani) ogarnąć« (2): Abowiem gdyż łamego dobra cnoty/ y oblicza poczciwości/ niebiegli w rzeczach rozumem łwym poiąć ani ogarnąć niemołł *KwiatKsiąż* B2; *KamNap* D3.

»połćignąć ani ogarnąć« (1): á nigdy żaden rozum połćignąć áni ogárnać nie może dziwnych łpraw iego *RejPos* 158.

»ani ogarnąć ani rozmyłlic« (1): iż cie iuż ony nieomyłłne rádołci y pociechy thwoie nigdy minąć nie máią. Ktorych/ iáko piłmo powiáda/ żadny rozum/ áni ogárnać/ áni rózmyłlic może. *RejPos* 267v.

»ogarnąć ani zrozumieć« [szyk 1:1] (2): *PatKaz II* [54²]; Abowiem gdy wy fkrzytofci fercá ludzkiego nie możecie z rozumieć/ áni ogarnąć [*et verba cogitationis eius non percipietis*] myfli y rozumu iego/ iakoż maćie zrozumieć Boga który to wżytko fpráwił *BibRadz Iudith* 8/10[14].

7. *Przygarnąć kogoś, udzielić gościny, otoczyć opieką; colligere PolAnt* [kogo (6), co (2)] (8) : *TarDuch E2*; Pragnąłem/ a wyście mię napojli/ byłem gościem a wyście mię ogarnęli *MurzNT Matth* 25/36, *Matth* 25/38, 43; *RejZwierc* 190; Przetofz [...] dowiemym vmyfłem k niemu fie obroćmy/ wierząc iż on nas wytárgnie/ bo to iemu fnádnie/ od nieprzyaćioł náfzych/ on nas íam ogárnie. *MycPrz I* [A3]v; Rodzice zápamiętałi/ Przyaćiele zániedbáli: Ale mię pan nieprzebaczył/ Owżem ogarnąć mię raczył. *KochPs* 38; A síéroctwo dżiatek moich/ Dla wiecznych obietnic fwoich: Mój iedyny Bóg ogárnie/ Ze żadné nie póydzie márníe. *KochMRot* B4.

8. *Wyrazić coś, opisać; odzwierciedlić; dicere Mqcz* [co] (5) : ACżkolwiek wiele íeft ijnych mędrzew/ [...] ktorzi o Szczeńficiu a o Fortunie ludfkie pífali/ aleciém nic tak gruntownie iako ninieyfłá Híftoriá [...] fíiroko fama wfobie ogarnęła. *ForCnRWiet* Av; ále P. Bog íeft niefkończony/ y niezniemości iego/ żadney rzeczy ítworzoney podobieńftwo ogarnąć niemoże *KuczKat* 100.

Zwrot: »słowy ogarnąć« = *verbis colligare a. dicere Mqcz* (3): *Mqcz* 193b, 440d; Y mogłże Ewángeliřtá wżyftek niebá y źiemie Mágeřtat y chwałę/ vniżeńfzymi fłowy ogarnąć? *KuczKat* 35.

Szereg: »osięgnąć a ogarnąć« (1): *Verbis colligare sententiam*, Słowy ofięgnąć á ogarnąć mniemánie. *Mqcz* 193b.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : *Complexus*, Który ogárnał *Mqcz* 62b.

Synonimy: 1. *obtoczyć, otoczyć*; a. *pobić, porazić*; 2. *objąć*; 3. *odziać, pokryć, przykryć*; a. *oblec, przyoblec*; 6. *pojąć, zrozumieć*.

Formacje współrdzenne cf GARNAĆ.

Cf **OGARNIENIE, OGARNIONY**